

Rozpad SSSR

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Problémy SSSR

- 1980's: Ronald Reagan definitivně končí détente a se snaží uzbrojit SSSR
- SSSR si nemůže dovolit držet krok už ani vojensky – navíc řeší vleklý konflikt v Afghánistánu, který nespěje k vítěznému konci
- Stagnace ekonomiky
- Skrytá nespokojenost obyvatelstva (hlavně Pobaltí)

Perestrojka a glasnost

- Glasnost = otevřenost, diskutujme o tom, co bylo dříve tabu; cíl posílit systém, ale ve skutečnosti jedna z příčin rozpadu SSSR
- Otevření Pandořiny skříňky
- Kritika Gorbačova
- Perestrojka = přestavba, snaha vzpružit chřadnoucí hospodářství, ale byla „polovičatá“ a nakonec vedla k jeho totálnímu rozkladu – obrovská inflace, problémy se zásobováním i základními potravinami, korupce a rozkrádání podniků
- „katastroika“

Příklady národnostní pnutí v SSSR

- Nepokoje v prosinci 1986 (tzv. Želtoqsan) v Kazašské SSR proti jmenování etnického Rusa do čela tamní komunistické strany, potlačila je armáda
- V únoru roku 1990 vypukly v Dušanbe protisovětské a protiarménské nepokoje, které musela potlačit armáda
- Již roku 1988 vypukla válka o Náhorní Karabach mezi křesťanskými Armény a muslimskými Azery (oblast je dodnes velmi nestabilní)

1989

- 1989 dochází k revolucím ve východní Evropě, Gorbačov se rozhodne nezasáhnout (ale šíří se z nich nebezpečí pro samotný SSSR)
- Jaro 1989 volby v SSSR: kandidují i nezávislí, uspěli i radikálové, oslabení vládnoucí elity
- V srpnu 1989 vytvořili obyvatelé pobaltských států tzv. „baltický řetěz“, jenž měl podtrhnout snahu o samostatnost těchto států; účastnily se jej 2 miliony lidí; zpočátku zde byla snaha potlačit odtrženecké tendence

Srpnový puč 1991

- Srpnový puč: konzervativní křídlo se rozhodne odstavit M. S. Gorbačova od moci a uvězní jej, snaha zachránit SSSR
- Puč je nakonec neúspěšný – lidé protestují a vojáci odmítají zasáhnout proti vlastním lidem
- Na straně demonstrantů stojí také např. Pobaltské SSR, Moldávie, Arménie, Uzbekistán, ..., zatímco na straně pučistů stojí např. Ázerbajdžán, Turkmenistán, Tádžikistán, Bělorusko, Podněstří...

Další vývoj

- M. S. Gorbačov se vrací k moci, ale ta je jen formální, reálnou moc již třímá v rukou Boris Jelcin, zvolený prezident RSFSR
- Posléze dojde k zániku KSSS v celém Rusku
- Faktická vláda v jednotlivých republikách náleží jejich vládám, formálně stále existuje Sovětský svaz

Bělověžská dohoda

- 8. prosince 1991: *„My, prezidenti Běloruska, Ruské federace a Ukrajiny konstatujeme, že Svaz sovětských socialistických republik jako subjekt mezinárodního práva a geopolitické reality končí svou existenci.“* (Zdroj např.: OBRAZEM: Smrtelné křeče SSSR. Připomeňte si konec impéria, které padlo před 25 lety, 2016, https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/obrazem-smrtelne-krece-sssr-pripomente-si-konec-imperia-ktere-padlo-pred-25-lety_201612081414_mslezakova [11. 6. 2019])
- Dohodu podepsaly tyto hlavy státu: Leonid Kravčuk (Ukrajina), Stanislav Šuškevič (Bělorusko) a Boris Jelcin (Rusko)

Konec SSSR

- Prosinec 1991: z pozice prezidenta odstupuje Gorbačov 25. 12.
- Rusko vyhláší nezávislost na SSSR 12. 12. 1991 – v Rusku je prezidentem až do roku 1999 Boris Jelcin
- Poslední vyhláší nezávislost Kazachstán (16. 12. 1991)
 - Prezidentem nezávislého Kazachstánu se stal Nursultan Nazarbajev, bývalý vůdce tamní komunistické strany. Starý Nazarbajev dobrovolně odstoupil v březnu 2019. Nástupcem v úřadu je Kasym-Žomart Tokajev

Abecední přehled bývalých sovětských republik

- Arménie
- Ázerbájdžán
- Bělorusko
- Estonsko
- Gruzie
- Kazachstán
- Kyrgyzstán
- Lotyšsko
- Litva
- Moldavsko
- Rusko
- Tádžikistán
- Turkmenistán
- Ukrajina
- Uzbekistán

Postsovětský prostor je značně nestabilní...

- Rusko vedlo v devadesátých letech dvě války proti Čečensku. V té první bylo poraženo, ale v té druhé již obnovilo své panství (alespoň formálně)
- Nikým neuznaný stát Podněstří s hlavním městem Tiraspol se odtrhl od Moldavska
- Značně nestabilním regionem je také Kyrgyzstán, neboť stávající prezidenti byli z úřadu odstraněni převratem v letech 2005 (Akajev), 2010 (Bakijev)

Postsovětský prostor je značně nestabilní...

- V den zahájení LOH v Pekingu zaútočila Gruzie ve snaze zabránit v odštěpení na Jižní Osetii, do války se vložilo Rusko a Jižní Osetie a Abcházie se staly fakticky nezávislé na Gruzii
- Na přelomu let 2013/14 se situace na Ukrajině zvrhla ve vleklou válku. Obyvatelé provedli proevropskou revoluci, proti které se postavila ruská menšina. Na východě Ukrajiny vypukla regulérní válka.
- V roce 2018 byla v Arménii ukončena vláda Serže Sargasjana pod nátlakem relativně pokojné revoluce

Postsovětský prostor je značně nestabilní...

Po 22 letech od skončení války v Náhorním Karabachu se boje počátkem dubna 2016 rozhořely na novo. Fotografie zničeného domu ve vesnici Makhryzly byla pořízena 1. května 2016, Zdroj: Presidential Press and Information Office, CC BY 4.0, 2016, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ilham_Aliyev_met_with_residents_of_Makhrizli_village,_Agdam,_on_the_line_of_contact_2.jpg [11. 6.2019]

Etnicky nehomogennímu Tádžikistánu, v němž zuřila v letech 1992–1997 občanská válka, vládne pevnou rukou Emomali Rohmón(ov), Zdroj: Press Service of the President of Russia (Kremlin.ru), CC BY 4.0,2017 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Emomali_Rahmon_in_Minsk.jpg [11. 6. 2019]

Společenství nezávislých států

- Sdružuje některé republiky postsovětského prostoru
- Členové: Arménie, Ázerbajdžán, Bělorusko, Moldavsko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Rusko, Tádžikistán, Uzbekistán
- Přidružení: Turkmenistán
- Nečlenové: Pobaltské státy, Ukrajina, Gruzie

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

